

TEK EBEVEYNLİ OLMAK BİR DEZAVANTAJ MI? İKİ EBEVEYNLİ AİLELERİN GÖRÜŞLERİ

Tuğba ÖZÇELİK¹

Tuğçe ERVANSEL YÜKSEL²

Mine KOYUNCU ŞAHİN³

Öz

Bu araştırmada iki ebeveynli ailelerin, tek ebeveynli aile ve çocuklar hakkında görüşlerini incelemek amaçlanmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu olarak, ilk etapta Isparta ilinden veriler toplanmaya başlanmıştır. Kullanılan kartopu örnekleme yöntemi neticesinde, farklı illerde ikamet eden 18 ebeveyne ulaşılmış ve bu bireylerden gerekli veriler elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile elde edilen bulgular sonucunda ‘tek ebeveynli olmanın getirileri’, ‘tek ebeveynli çocukların olası problemleri’, ‘tek ebeveynli çocukların problemlerine karşı diğer ebeveynlerin yaklaşımı’, ‘tek ebeveynli çocuk ile arkadaşlığa bakış açısı’ ve ‘çevreye adaptasyonu kolaylaştırmada öneriler’ olmak üzere beş tema ortaya çıkmıştır. Buna göre ebeveynler çoğunlukla, boşanmış ailelerden gelen çocukların davranış problemlerine sahip olabileceğini ancak kendi çocuklarının, bu çocuklarla arkadaşlık etmesinde sakınca olmadığını ve bu çocuklara destek olunması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca okul, öğretmen, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri birimi ve yerel yönetimlerin de bu çocuklar ile ailelerine yardımcı olmaları gerektiğinin ebeveynler tarafından belirtilmesi de elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Çalışma sonunda tek ebeveynlere yönelik görüş ve önerilerde bulunulmuştur. Bu ailelerin yerel yönetimler ve devlet desteğiyle maddi ve manevi olarak desteklenmesi önemlidir. Ayrıca, tek ebeveynli bir aileye sahip olmanın normal bir durum olduğu konusunda kamuoyunda farkındalık yaratma faaliyetleri yürütülebilir.

Anahtar Kelimeler: *Aile, erken çocukluk dönemi, parçalanmış aile, tek ebeveyn*

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Bölümü, E-posta: tugbaoczeli365@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8291-6826>

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Bölümü, E-posta: tugceervansel@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9620-4125>

³ Doktor Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Bölümü, E-posta: mine_kync@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9626-6134>

ÖZÇELİK, T., ERVANSEL YÜKSEL, T., KOYUNCU ŞAHİN, M. (2025). Tek Ebeveynli Olmak Bir Dezavantaj mı? İki Ebeveynli Ailelerin Görüşleri. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 25(66), 47-78. DOI:10.21560/spcd.vi.1398412

IS BEING A SINGLE PARENT A DISADVANTAGE? VIEWS OF TWO- PARENT FAMILIES

Abstact

In this study, it is aimed to examine the views of two-parent families about single-parent families and children. Convenient sampling method and snowball sampling were used to determine the study group. As the study group of the research, data were collected from Isparta province in the first stage. As a result of the snowball sampling method used, 18 parents residing in different provinces were reached and the necessary data were obtained from these people. Content analysis was used to analyse the data. As a result of the findings obtained through content analysis, five themes emerged: 'benefits of being a single parent', 'possible problems of single-parent children', 'other parents' approach to the problems of single-parent children', 'perspective on friendship with a single-parent child' and 'suggestions for facilitating adaptation to the environment'. Accordingly, parents mostly stated that children from divorced families may have behavioural problems, but there is no harm in their own children befriending these children and these children should be supported. In addition, parents stated that schools, teachers, psychological counseling and guidance services units and local governments should also help these children and their families. At the end of the study, opinions and suggestions were made for single parents. It is important that these families be supported financially and morally with local governments and state support. In addition, awareness-raising activities can be carried out in the public that having a single-parent family is a normal situation.

Keywords: *Family, early childhood, broken family, single parent*

GİRİŞ

Aile, iki farklı cinsiyetin yasal yollarla birleşmesi sonucu oluşan ve daha sonra çocukların doğumuyla genişleyen, toplum için yapı taşı işlevi gören önemli bir kurumdur (Çetinkaya, 2004). Aile çocuğun hayatında birincil bakım veren ve bunun yanında sevgi ihtiyacını da karşılayan bir kurum olması nedeniyle çocuğun hayatında önemli bir yer tutmaktadır (Aral ve Sağlam, 2012). Anne ve babalar çocuklarının gelişimini ve refahını sağlamak için kültürel, sosyal ve biyolojik olarak pek çok sayıda rol üstlenirler (Gupta ve Kashyap, 2020). Bu rol daha sonra ebeveynlerin, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminden sorumlu olmalarını sağlamasının yanında çocukların gelişiminde çok yönlü bir etkiye sahiptir (Yavuzer, 1993). Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğun kişilik gelişimini, toplumsal etkileşimlerini ve davranış biçimlerini şekillendirir, böylece çocuklar, çevrelerinden ve toplumdan nasıl uyumlu bireyler olmaları gerektiğini öğrenirler (Ana Siti Anisah, 2011; Demirbilek, 2013).

Aile, birlikte yaşayan, zamanlarını ve kaynaklarını paylaşan bir grup insandır. Her çocuk, ebeveynlerinin var olduğu, uyumlu bir aileye sahip olmak ister. Ancak bu durum bazen beklendiği gibi olmamaktadır. Ailede, aileyi uyumsuz hale getiren pek çok sorun ortaya çıkmakla birlikte kısa bir süre içinde aile yapısında değişmelere yol açabilir (Desy, 2015; Şentürk, 2006; Widmer, 2016). Bu sorunlara; bir ebeveynin çocuklarına gerektiği gibi bakamamasından dolayı evliliklerin sonlanması, nikâhsız birlikteliklerin sonlanması ve ebeveyn ölümü olarak örnek gösterilebilir. Oluşan bu sorunlar, tek ebeveynliğe davetiye çıkarmaktadır (Castro Martín ve Seiz Puyuelo, 2014; Henslin, 2015). Tek ebeveynlik her zaman ailenin parçalanma sonucunda oluşmayabilir. Toplumdaki kültürel değişim göz önüne alındığında bu bir seçim de olabilir. Tek ebeveynli aile yapısının olası nedenleri arasında ebeveynlerden birinin ölümü, ebeveynlerin boşanması veya ayrılması, evlenmemiş tek biyolojik ebeveyn ve evlenmemiş tek evlat edinen ebeveyn sayılabilir. Tek ebeveynlik, ailenin ekonomik ve sosyal koşullarının yanı sıra aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkileri ve ebeveynlik becerileri açısından psiko-sosyal konumlarını da etkileyebilmektedir (Sangeet ve Shyodan, 2022). Tek ebeveynlik, çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenecek iki ebeveynin bulunmaması durumunda, bir ebeveynin, diğerinin desteği veya sorumluluğu

olmadan bu sorumluluğu tek başına yerine getirdiği bir aile yapısıdır (Child, 2003; Duvall ve Miller, 1985; Morrison, 2000; Mabuza, vd., 2014; Salami, 2008; Schaefer, 2002).

Geçmişte, eşlerden birinin ölümü tek ebeveynliğin başlıca nedenlerinden biri olarak görülmekteydi. Ancak günümüzde tek ebeveynlik, ayrılık, ölüm, çocuk istismarı/ihmalı veya çocuklu bir çiftin boşanması sonucunda da ortaya çıkabilmektedir (Wajim, 2020). Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde bireylerin tek ebeveyn olma nedenlerinde farklılık görülmektedir. Ulusal kaynaklar incelendiğinde, Türkiye’de genel olarak tek ebeveyn olma nedenleri, eşlerden birinin vefat etmesi, aile birliğinin bozularak boşanma meydana gelmesi ve bekar yetişkin bireylerin evlat edinmesi olarak örnek gösterilebilir (Aydiner Boylu ve Öztop, 2013). Ancak uluslararası literatür incelendiğinde ise bu durumlara ilaveten taşıyıcı annelik, sperm bankaları aracılığıyla seçilmiş ebeveynlik durumu ve evlilik dışı çocuk sahibi olma durumları da görülmektedir (OECD, 2020).

Yapılan araştırmalara göre tek ebeveynli ailelerin birtakım problemleri olabilir. Tek ebeveynli çocuklara iyi bakılamayabilir veya çocuklar mümkün olan en iyi şekilde sosyalleşemeyebilir bununla birlikte yeterince iyi gelişemeyebilirler. Bunun nedeni, gelişim veya sosyalleşme sürecinin her iki ebeveynin de çocuğun yetiştirilmesinde tamamlayıcı rol oynamasına bağlı olmasıdır (Ortese, 1998). Nitekim Oams (2002), ebeveynlerden birinin yokluğunun ailenin karar alma yöntemlerini değiştirdiğini ve çocukların davranışları üzerindeki ebeveyn kontrolünü zayıflattığını savunmaktadır. Örneğin, tek ebeveynin çocuklarının sosyalleşmesi üzerinde daha az denetim uyguladığı belirtilmiştir. Stephens (2006), ayrı yaşayan ailelerden gelen çocukların genellikle anti-sosyal davranışlarla ilişkilendirildiğini vurgulamıştır. Böyle bir durumda çocuk toplumda uyumsuz bir birey haline gelmektedir. Dahası, bu tür çocukların bazı hak ve fırsatlardan mahrum kalması ve bunlardan mahrum bırakılması da muhtemeldir. Yapılan bir araştırmada herhangi bir sebepten dolayı ayrı yaşayan aile ile yaşayan 5-6 yaş çocuklarının bilişsel performanslarının olumsuz olarak etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Erürker, 2007). Barajas (2011), eleştirel incelemesinde, çalışmaların büyük çoğunluğunun tek ebeveynli ailelerden gelen çocukların

bilişsel işlev testlerinde ve standart testlerde daha düşük puanlar aldığını, daha düşük not ortalamaları elde ettiğini ve iki ebeveynli ailelerden gelen çocuklara kıyasla okula daha az devam ettiklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte tek ebeveynli aileye sahip olan çocukların akademik yaşamlarını da iki ebeveynli aileye sahip olan çocuklara kıyasla olumsuz etkilendiği yapılan çalışmalarla da desteklenmiştir (Ermisch ve Francesconi, 2001; Park 2007). Bununla birlikte Linsel ve Roth'a (2008) göre, tek ebeveyn tek başına çocuk yetiştirme ve eş kaybıyla başa çıkmanın zorluklarıyla mücadele etmek zorundadır. İki ebeveynli ailelerde her zaman başvurulacak biri varken, tek ebeveyn için böyle bir seçenek bulunmamaktadır. Tek ebeveyn ailelerin karşılaştıkları zorluklar, her iki ebeveynin karşılaştıklarından çok daha fazladır (Jalaluddin, 2010; Sandefur vd., 2009). Bu sorunlara, ailelerdeki ekonomik problemler, sınırların daha belirsiz oluşu, çocukların akademik başarısındaki düşüş ve karşı cinsten akranları ile iletişim kurma problemleri örnek verilebilir (Gladding, 2012). Yaşanan bu problemlerin dışında ekonomik kriz, tek ebeveynli ailelerin çoğunda süregelen bir durumdur. Çocukların yiyecek, giyecek ve okul ücretleri gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması, önceki yaşam standardının sürdürülmesi ve kişisel harcamaların karşılanması zorlaşmaktadır (Dave, 2000). Bu nedenle tek ebeveynli aileler finansal olarak diğer ebeveynlere oranla daha dezavantajlı konumdadırlar (Fagan vd., 2006). Morrison Gutman vd. (2004) de çalışmalarında finansal zorlanmanın tek ebeveynli ailelerde depresyon ve çeşitli psikolojik rahatsızlıklara yol açtığını ortaya koymuşlardır. Stack ve Meredith'e (2018) göre, tek ebeveynli haneler çoğu durumda, özellikle gelir seviyeleri ve ekonomik kaynaklar açısından, iki ebeveynli hanelere kıyasla daha düşük gelir düzeyine sahiptirler. Bu durum, tek ebeveynli ailelerin ekonomik zorluklarla karşılaşmalarına yol açarken, aynı zamanda ebeveynin tek başına çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu üstlenmesinin de daha fazla finansal baskı yaratabileceğini belirtmektedir. Bu tür haneler, çoğunlukla sınırlı finansal kaynaklarla çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve bu da uzun vadeli ekonomik ve sosyal zorlukları beraberinde getirebilmektedir. Amato ve Keith (1991), boşanmış ailelerden gelen çocukların refahını iki ebeveynli ailelerden gelen çocuklarla karşılaştıran bir meta-analizde, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının akademik başarı, davranış, psikolojik uyum, benlik saygısı gibi çeşitli alanlarda önemli ölçüde

daha düşük puanlar aldığını belirtmiştir. Benzer şekilde, gerçekleştirilen diğer araştırmalarda da tek ebeveynle yetişen çocukların depresyon, anksiyete, madde bağımlılığı ve davranış problemleri gibi durumların görülme riskinin iki ebeveynle yetişen çocuklara oranla daha fazla olduğunu belirtmektedir (Amato ve Keith, 1991; Aseltine, 1996; Hilton ve Devall, 1998; Schleider vd., 2014).

Çocukların yanı sıra ebeveynler de birtakım sorunlar yaşamaktadır çünkü ebeveyn birçok görev ve sorumlulukla tek başına mücadele etmek durumundadır. Bunun yanında ebeveyn günlük yaşam stresinin çocuğu herhangi bir şekilde etkilemesine izin vermeme çabasının getirdiği stres ve hayal kırıklığıyla da baş etmek zorunda kalabilir. Ev işleri söz konusu olduğunda ise tek ebeveynli ailelerdeki çocuklar genellikle iki ebeveynli ailelere kıyasla ebeveynine daha fazla yardım etmektedir ancak yine de evdeki sorumlulukların büyük kısmı tek ebeveynin omuzlarında görülmektedir (Chen, 2006; Losa vd., 2016).

Tek ebeveynliği zorlaştıran bir diğer durum ise nasıl edinildiğine bakılmaksızın, tek ebeveynlik durumunun toplum tarafından hâlen daha bir tür sosyal damgalama ve tabu olarak görülmesidir (Amato, 2007). Türkiye de tek ebeveynlik ve bekâr anne kavramı henüz yaygınlaşmadığı için toplum tarafından hoş karşılanmadığı söylenebilir (Gedik, 2018). Yapılan nitel bir araştırmada toplum tarafından yaş aralığı dikkate alınmaksızın boşanan kadınlara yönelik “damgalayıcı” bir bakış açısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Demirel ve Buz, 2021). Bu durum, tek ebeveynli çocuğun kendini yoksun ve diğer çocuklardan daha aşağı hissetmesine neden olabilir. Bu durumlara ek olarak genellikle ebeveyn aşırı yorgun ya da depresif hissettiğinde, çocuğun refahı için yeterince çaba göstermediğini düşünerek kendisini suçlu hissetmeye başlayabilmekte ve depresif bir ruh haline girebilmektedir. Bu da hâlihazırdaki zor durumu daha da zorlaştırabilmektedir (Child, 2003).

İki ebeveyne sahip olan ebeveynlerin, tek ebeveyne sahip olan aile ve çocuklara karşı görüş ve tutumları, diğer çocukların tek ebeveyne sahip çocuğu daha kolay kabul etmeleri için ve akran ilişkilerinin süreci açısından önem arz etmektedir. Ayrıca alan yazın incelendiğinde ebeveynlerin tek ebeveynli ailelere karşı tutum ve davranışlarını inceleyen nitel araştırma

sayısı oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalar daha çok tek ebeveynli ailelerde yaşanan sorunlara odaklanmıştır. Örneğin; Aydınır Boylu ve Öztıp (2013) tek ebeveynli aileler: sorunlar ve çözüm önerileri çalışmasında, bu sorunlar arasında ekonomik yetersizlik, sosyal yaşam, ebeveynlik, çocuk bakımı, evle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi ve zaman kullanımı gibi sorunları araştırmıştır. Başka bir araştırmada tek ebeveynli aile olmanın, psiko-pedagojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki olmak üzere farklı alanlardaki etkileri araştırılmıştır (Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011). Bununla birlikte yapılan araştırmalarda (Çalışkan, 2020; Demir ve Çelebi, 2017; Güngör, 2023; Özer ve Öztürk, 2022) tek ebeveynli ailelerin yaşadığı çeşitli sorunlara değinilmiştir. Ancak iki ebeveynli ailelerin, tek ebeveynli ailelere/çocuklarına ve bu çocukların yaşadıkları problemlere bakış açılarını ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun İstatistiklerle (TÜİK, 2022) aile verileri incelendiğinde tek ebeveynli aile sayısının 2.683.458 olduğu 2021 yılında ise 2.549.400 olduğu göz önünde bulundurulduğunda her yıl bu sayının artarak devam ettiği söylenebilir. Bu doğrultuda yapılan bu çalışmanın önemine ithafen alan yazında yer alan eksikliğin giderilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, iki ebeveynli ailelerin, tek ebeveynli aile ve çocuklar hakkında görüşlerini incelemek olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma erken çocukluk döneminde çocuğa sahip olan ebeveynlerin, tek ebeveyne sahip olan aile ve çocuklar hakkında görüşlerini ortaya koymak olduğundan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma deseni olarak durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması kısıtlı bir organizasyonun işleyişi ve bir olayın derinlemesine incelendiği, verilerin sistematik bir biçimde toplandığı, gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda, araştırma erken çocukluk dönemindeki ebeveynlerin görüşlerini anlamak amacıyla tercih edilmiştir. Ebeveynlerin deneyimleri, duygusal durumları ve karar verme süreçleri gibi karmaşık faktörlerin detaylı bir şekilde ortaya konması gereklidir. Durum çalışması, bu tür bireysel ve sosyal dinamikleri incelemeye olanak tanırken, katılımcıların bağlamını, ilişkilerini ve etkileşimlerini de göz önünde bulundurarak daha

zengin ve kapsamlı veriler elde edilmesini sağlar (Yin, 2009). Bu sayede, tek ebeveynli ailelerin karşılaştığı zorluklar ve güçlü yönler hakkında daha derin bir anlayış geliştirmek mümkün olmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu belirlemede, uygun örnekleme yöntemi ve kartopu örnekleme yöntemi olmak üzere iki örneklem seçme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme, araştırmaya hız kazandıran bir yöntemdir çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmektedir (Dawson ve Trapp, 2001). Bu nedenle araştırmacılar Isparta şehrinde bulunduğu için oradaki ebeveynlere ulaşmıştır. Ulaşılan ebeveynler çalışmaya uygun nitelikte olan ebeveynleri önermesiyle de kartopu örnekleme yöntemi dahil edilmiştir. Kartopu örnekleme, özellikle nadir görülen durumları incelemek için, başlangıçta belirli özellikte bir kişiyle iletişime geçildikten sonra, bu kişinin yardımıyla diğer bir kişiye ulaşarak zincirleme olarak örneklem oluşturma sürecidir (Pagano, 1993). Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi, Patton'un (2014) "Bu konu hakkında kim daha çok şey bilir? Kiminle mülakat yapmalıyım?" sorusundan hareketle ebeveynlerin araştırmacıyı birbirlerine yönlendirmesi ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Dolayısıyla araştırmanın çalışma grubunu erken çocukluk döneminde çocuğu olan ve farklı illerde (İzmir, Muğla, Isparta ve Afyon) yaşayan 18 ebeveyn oluşturmaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynler ile İlgili Bilgiler

Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynler ile İlgili Bilgiler		
Değişkenler n=20		f
Yaş	35-39	17
	40-45	1
Mezuniyet durumu	Ön lisans	2
	Lisans	11
	Yüksek Lisans	3
	Doktora	2
Cinsiyet	Kadın	
	Erkek	15
		3

Çocukların Yaşları	3-5	2
	6-9	16

Tablo 1'e göre araştırmanın çalışma grubundaki ebeveynlerin çoğu 35-39 yaş aralığında olup, yarısından fazlası lisans mezunudur. Aralarında üç ebeveyn erkek olup diğerleri kadındır. Çocuklarının yaşları ise çoğunlukla 6-9 yaş arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel araştırmalardaki temel veri toplama araçlarından biri olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme soruları ve kişisel bilgi formu yapılan alan yazın incelemesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu, araştırmanın amacına uygun olarak ebeveynlerin demografik verilerini ve görüşlerini toplamak için titizlikle hazırlanmıştır. İlk olarak, hedef kitlenin özellikleri göz önünde bulundurularak yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve aile yapısı gibi temel demografik sorular oluşturulmuştur. Ardından, ebeveynlerin tek ebeveynli aileler hakkındaki algılarını daha iyi anlamak amacıyla hem açık hem de kapalı uçlu sorular bir araya getirilmiştir. Form, okul öncesi alanında uzman iki akademisyenin incelemesine sunulmuş ve bu sürecin ardından, formun etkinliğini değerlendirmek için çalışmaya dahil olmayan iki ebeveynle pilot bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Elde edilen geri bildirimler doğrultusunda, form üzerinde revizyonlar yapılmış ve soruların anlaşılabilirliği ile geçerliliği yeniden test edilmiştir.

Araştırmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 12.04.2023 tarihli ve 2023/115 sayı numaralı etik değerlendirme belgesi ile onaylanmıştır.

Araştırma sürecinde etik önlemler, ebeveynlere araştırma hakkında genel bilgi verilmesi ve katılımların gönüllülük esasına dayanmasıyla sağlanmıştır. Katılımcılara, görüşmelerin ses kaydının alınacağı ve bu verilerin yalnızca

araştırma amacıyla kullanılacağı konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme öncesi ebeveynlere araştırma hakkında genel bilgi verilmiştir. Görüşmeler, katılımcılarla telefon ile aranarak ve katılımcıların bilgisi dahilinde ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler toplamda 150 dakika sürmüştür. Görüşme esansında katılımcılara konu ile ilgili 7 soru yöneltilmiştir. Konuşma dökümü yazılı hale getirildiğinde 27 sayfalık veri dökümü elde edilmiştir. Görüşmeler ebeveynlerin tercih ettiği şekilde evde veya dışarıda sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiştir ve toplamda 20 katılımcı ile görüşülmüştür. Görüşmelerin her biri ortalama olarak yaklaşık 7,5 dakika sürmüştür. Bu süre, katılımcıların yanıtları ve tartışılan konulara bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Katılımcılar, K1, K2, K3, ..., K18 şeklinde kodlanarak kişisel bilgilerinin anonim kalması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu süreçte öncelikle görüşmeler, araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüştür. Ardından, elde edilen veriler birçok kez okunarak kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlama aşamasında konuyla ilgili en iyi yansıtan kodlar belirlenmiş, bu kodlar listelenmiş ve tekrar gözden geçirilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik sağlamak amacıyla, Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Kodların, alt temaların ve temaların düzenlenmesiyle daha genel kavrayıcı bir tema elde edilmiştir.

Ulaşılan veriler, belirli kodlar altında toplanmış ve bu kodlar aracılığıyla alt temalar oluşturulmuştur. Alt temalar, kodların içerdiği ana fikirleri veya konuları yansıtmaktadır. Son olarak, bu alt temaların altında daha genel bir tema oluşturulmuş, böylece verilerin daha bütünsel bir şekilde analiz edilmesi sağlanmıştır.

Verilerde doyuma ulaşmak için kodlama süreci sırasında elde edilen veriler defalarca okunmuş ve analiz edilmiştir. Kodların oluşturulması aşamasında, araştırma konusu ile ilgili ana fikirlerin temsil edildiği kodlar seçilmiş ve bu kodların geçerliliği 3 araştırmacı tarafından birlikte kontrol edilmiştir. Doyuma ulaşılması, kodlar arasında tekrar eden temaların belirlenmesi ve araştırmacılar arasında %95’lik bir uyum oranı sağlanması ile güvence altına

alınmıştır. Böylece, araştırmada ele alınan durumu kapsamlı bir şekilde temsil edildiği ve yeterli veri toplandığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Başkale (2016), nitel araştırmalarda iç geçerlik, dış geçerlik, güvenirlik ve objektifliğe önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nitel araştırma konusu hakkında uzman görüşüne başvurulmuş ve birlikte değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada olasılığa dayanmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak, araştırmanın amaçlarına en uygun olabilecek çalışma grubu oluşturulmuştur. Mesleki deneyim, eğitim durumu ve mezun olunan bölüm açısından farklı özelliklere sahip katılımcılar, çalışma grubunu oluşturmaktadır. Görüşülen ebeveynlerin her birinin çocuklarının sınıflarında tek ebeveynli çocuklar bulunmaktadır. Katılımcılara ait bilgiler detaylandırılmıştır. Bu da çalışmanın dış geçerliliğini sağlayabilecek nitelikler arasında görülebilir. Görüşmeler esnasında araştırmacılar olabildiğine objektif davranmışlar ve katılımcıların cevaplarına müdahalede bulunmamışlardır. Kendi görüşlerini belli etmeyip, katılımcıları yönlendirecek söylemlerden kaçınmışlardır. Bu durum çalışmanın iç geçerliliğini olumlu anlamda etkilemektedir. Görüşme esnasında ses kaydı alınmış, daha sonra çözümlemeleri yapılarak; kodlayıcılar arası güvenirlik hesaplanmış ve yeterli bulunmuştur. Görüşmelerde doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçları teyit edilebilmesi için veri toplama araçları, ham veriler, verilerin analiz aşamasında yapılan çalışmalar araştırmacılar tarafından saklanmıştır. Çalışmada tüm hususlar dikkate alınarak geçerlilik ve güvenirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ebeveynlerin tek ebeveynli çocuklar hakkındaki görüşleri üzerine, ebeveynler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen veriler ‘tek ebeveynli olmanın getirileri’, ‘tek ebeveynli çocukların olası problemleri’, ‘tek ebeveynli çocukların problemlerine karşı diğer ebeveynlerin yaklaşımı’, ‘tek ebeveynli çocuk ile arkadaşlığa bakış açısı’, ‘çevreye adaptasyonu kolaylaştırmada öneriler’ olmak üzere 5 tema altında incelenmiştir.

Tema 1: Tek Ebeveynli Olmanın Sonuçları:

Ebeveynlerin tek ebeveyne sahip olan çocukların yaşayacağı avantaj veya dezavantajlı durumlar ile ilgili görüşleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Tek Ebeveynli Olmanın Getirileri

Tek Ebeveynli Olmanın Getirileri			
Tema	Alt Tema	Kodlar	f
Tek Ebeveynli Olmanın Sonuçları	Dezavantajları	Aile birliğinin eksikliği	8
		Çocukta görülen istenmeyen davranışlar	6
		Akademik başarıda düşüş	2
		Ebeveynin kendisini yalnız hissetmesi	3
		Akranlar ile uyum sorunu	1
	Avantajları	Ebeveynin çocuğa sınır koyamaması	2
		Ebeveyn ile kaliteli zaman	2
		Çocuğun başarılı olması	1
		Öz bakım becerileri	1
		Ebeveynin disiplinli olması	1
		Huzurlu bir ortam	1

Tablo 2’de tek ebeveynli olmanın getirileri, avantaj ve dezavantajları şeklinde ayrılan alt temalar ile yer almıştır. Avantaj alt temasının altında, ‘ebeveyn ile kaliteli zaman’ ‘çocuğun başarılı olması’, ‘öz bakım becerileri’, ‘ebeveynin disiplinli olması’ , ‘huzurlu bir ortam’ kodları yer almıştır. Ebeveynler, tek ebeveynli çocukların avantajdan çok dezavantajlı olabileceklerine dikkat çekmişlerdir. Ebeveynlerden K3, aileler ayrılığa rağmen süreci iyi yönettiği takdirde çocukta davranış problemleri olmayacağını, akademik başarısının da oldukça iyi ilerleyebileceğini gözlemlediğini ifade etmiştir, şu cümleyi kullanmıştır; “Yeni boşanmış bir ebeveynin erkek çocuğu vardı, çocuğun her

etkinliğine anne ve baba beraber gelirdi. Hafta sonu basket kurslarına beraber gelirlerdi. Yirmi üç Nisan etkinliklerine ve yıl sonu yemeklerine beraber gelirlerdi mesela bu çocukta hiçbir olumsuz davranış görmedim.”

K4 bu çocukların öz bakım becerilerini yerine getirmede çocukların daha başarılı olduğunu ileri sürmüştür. Tek ebeveynin daha tutarlı bir disiplin ortamı oluşturacağını belirten 1 ebeveyn olmuştur. Bununla ilgili K7, *“Şöyle bir avantajı olabilir: Tek rol model, tek tip bir uygulama gibi. Mesela anne baba birlikte büyütüyor olsaydı anne ve babanın tezat düştüğü uygulamalar olabiliyor hayatın içerisinde ama tek ebeveynlik söz konusu olduğunda zaten standarda binmiş oluyor, durum yani bu şekilde.”*

Çocuklarıyla kaliteli vakit geçireceğini düşünen iki ebeveyn vardır. Bir diğer ebeveyn bir çocuğun kavgı gürültü ortamında bulunması yerine tek ebeveyn ile yaşamının çocuğun huzuru için önemli olduğunu belirtmiştir.

Dezavantaj alt temasının altında; ebeveynin çocuğa sınır koyamaması, çocukta görülen istenmeyen davranışlar, aile birliğinin eksikliği, akranları ile uyum sorunu, ebeveynin kendisini yalnız hissetmesi ve akademik başarıda düşüş kodları yer almaktadır. Ebeveynler, en büyük dezavantajın “aile birliğinin eksikliği” olacağını belirtmişlerdir. Sekiz ebeveynin görüşü bu yöndedir. K6, *“(…)Yani her seferinde ya anne olmayacak ya da baba benim fikrim.”* demiştir. Altı ebeveyn de “istenmeyen davranışları” dezavantaj olarak görmüştür. K20, *“Tek ebeveynle yaşamının avantajları olduğuna pek şahit olmadım mesleki yaşantımdan dolayı da tek ebeveynle büyüyen çocukların gelecekte fazla davranış sorunları olduğunu düşünüyorum(…)”* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Bir diğer ebeveyn ise anne babanın çocuğun mağduriyetini gidermek adına çocuğu şımartacağını ve bu sayede çocukların istediğini daha kolay yaptıracağını ifade etmiştir. Diğer iki ebeveyn de tek ebeveyne çok yük kalacağını, ebeveynin kendini yalnız hissedeceğinden bahsetmiştir. Diğer ebeveynler de çocuğa sınır koyamama, akranlarıyla yaşanacak problemler, duygusal eksiklik, akademik başarıda düşüş gibi problemler ile karşılaşılacağını söylemişlerdir.

Tema 2: Tek Ebeveyne Sahip Olan Çocuklarda Oluşabilecek Davranış Problemleri

Ebeveynlerin tek ebeveyne sahip olan çocukların yaşayacağı olası problemlerine ilişkin görüşleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Tek Ebeveynli Çocukların Olası Problemleri

Tek Ebeveynli Çocukların Olası Problemleri			
Tema	Alt Tema	Kodlar	f
Tek Ebeveynli Çocukların Olası Problemleri	Davranış Problemleri	Şımarık/bencil olma	6
		Kendisini güvende hissetmeme	1
		Zararlı alışkanlıklar	1
		Kendisini değersiz/suçlu hissetme	2
		Depresyon	2
		İntihar eylemleri	1
	Uyum Problemleri	Hırçın olma	1
		Kendisini dışlanmış hissetme	9
		Akademik başarı düşüklüğü	2
		Empati yoksunluğu	1

Tablo 3'te tek ebeveyne sahip olan çocukların sahip olacağı davranış problemleri teması iki alt temada incelenmiştir. Ebeveynler davranış kaynaklı problemler alt teması altında en çok çocuğa sınır koymada zorlanma ve bunun sonucu olarak çocuğun şımarık/bencil olma ihtimalinden söz etmişlerdir. Ebeveynlerin çocuğun eksikliğini kapatmak için sınır koymada problem yaşanacağı ve aynı zamanda da her istediğini yaptırma yoluna giden çocuğun şımarık olacağı görüşleri belirtilmiştir. K1 sınır koyamama problem durumunu şöyle ifade etmiştir: “Örneklemem gerekirse çocuğun istediği pahalı bir oyuncak vardır. Çocuk anneye yaşıyordur. Anne çocuğa bayramda alayım ya da karne hediyesi alayım diyor. Ancak çocuk hafta sonu babanın yanına gittiğinde baba ilişkisini kuvvetlendirmek adına o oyuncak alabilir ve böylece baba çocuğun hedefe ulaşma güdüsünü istemeden de olsa yok edebilir.” Şımarık/

bencil olma ile ilgili K7 ise *“Tek ebeveyne sahip olan çocuklarda yalnızlık ise hissi oluşabilir terk edilmişlik hissi oluşabilir aynı zamanda çokta şımarık bir örnekte ortaya çıkabilir tek ve bütün ilgi odak noktası olduğu için kendinin çok vazgeçilmez olduğu hissiyatına kapılmış da olabilir yani bir şekilde.”* ifadesini kullanmıştır.

Çocuğun bencil/şımarık olması ile ilgili ise K8 *“...annesi babası boşanmış bir çocuğun hem annesine babasına farklı farklı yaptırımlarını duydum. Anne ve babalarından isteklerinin daha fazla olduğunu ve aynı isteği iki farklı ebeveynden de aynı şekilde sağladığımı duydum.”* demiştir.

Bu çocukların farklı bir sığınma biçimi olarak gördükleri zararlı alışkanlıkları olabileceğini K12 ise şöyle ifade etmiştir: *“... ama en son çocuk sigara ve alkole de başlamıştı bu tarz şeylere alışmış üniversiteye yaşıtlarından çok daha geç kazandı annenin gayreti ile kazanabildi yoksa çocuk hayattan kendini soyutlamıştı ki dediğim gibi anne baba birlikteyken çok başarılı bir çocuktu.”*

K19 tek ebeveynli çocukların özellikle arkadaş çevresi içindeyken, kendini dışlanmış hissedebileceğini *“...çocukların arkadaş çevresinde sıkıntı yaşayacağını düşünüyorum annesi ya da babası ayrı olan veya bunlardan biriyle yaşayan çocukların arkadaşlarının içinde bunların eksikliğini yaşayacağını ve diğer çocukların bu durumda çok dikkatli davranmayacağını düşünürsek bazı zor durumlarla karşı karşıya kalabileceklerini düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. Aileleri dağılan çocuklar bazı zamanlarda bununla ilgili olarak kendini suçlayabilirler. Konu ile ilgili K14 *“...kendini suçlayabilir ya da karşıdaki ebeveyni de suçlayabilir dolduruşa gelebilir gereksiz yere bu ağır yük çocukların omuzuna binebilir.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K20, bu çocukların diğer aile büyükleri veya farklı akraba desteği ile büyütülmelerinin yoğun oluşunu ifade etmiş ve bunun da çocukta değersizlik hissi yaratacağını şu cümle ile belirtmiştir: *“...anneanne babaanne ya da ailedeki diğer akrabalar tarafından büyütülen çocuklarda değersizlik hissi oldukça sık rastladığımız bir sorun.”* K15’ e göre bu çocuklarda depresyon ve intihar eylemleri görülmektedir. K15: *“Çocuklar ciddi anlamda depresyon yaşıyorlar. Kendileri, gelecek yıllarda kesinlikle evlenmeyeceklerini söylüyorlar hele ki bu çocuklar bu boşanma durumunu ergenlik sürecinde yaşıdıysa veya*

yaşıyorsa gerçekten bu çocukların akademik başarılarına, okul yaşantılarına, arkadaş ilişkilerine etki ediyor ve o süreçte olumsuz davranış problemleri edinebiliyorlar. Yapılmaması gereken her şeyi deniyorlar hatta şöyle bir şey bile var sağlıksız (medeni olmayan bir şekilde) boşanıp annenin babayı, babanın anneyi şikâyet ettiği çocuklarda intihar eylemlerinin bile çok fazla olduğu söylenebilmekte.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Tek ebeveynli çocukların hırçın olabileceği görüşü de mevcuttur. K18 baba sevgisi almadığı için böyle olacağını ifade etmiş; şöyle demiştir: “Bir arkadaşımızın boşanmış aile çocuğu var çocuk çok hırçın tek büyüdüğü, baba sevgisi almadığı için öyle olduğunu düşünüyorum.”

Yedi katılımcı uyum problemleri alt teması altında çocuğun kendisini dışlanmış hissedeceğine değinmiştir. K11 bu konuda görüşünü şöyle belirtmiştir: “... özellikle özel okullarda genellikle anneler günleri babalar günü kutlanıyor ya da tek ebeveyn çağrılıyor o durumlardan çocuğun endişeleri olabilir çocuk yalnız kalabilir bu tarz sıkıntılar olabilir.”

K20 ise sosyal çevreye uyum ve empati yoksunluğunu şöyle ifade etmiştir: “... ortama uyum sağlama okul kültürüne ayak uydurma akran ilişkilerinde ciddi tutarsızlıklar olduğuna pek çok zaman şahit oldum. Çevremde de bu tip ailelerde yetişmiş çocuklarda özellikle de anneanne babaanne ya da ailedeki diğer akrabalar tarafından büyütülen çocuklarda değersizlik hissi oldukça sık rastladığımız bir sorun ve tabii ki diğer insanlarla diğer insanların duygularını anlama empati kurma gibi eksiklikler çok fazla gözlemliyorum. Ciddi tutarsızlıklar olduğuna pek çok zaman şahit oldum.” Katılımcıları çoğu bu tema altında, çocukların kendisini dışlanmış hissetmesi yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tema 3: Tek Ebeveynli Çocukların Problemlerine Karşı Diğer Ebeveynlerin Yaklaşımı

Ebeveynlerin tek ebeveyne sahip olan çocukların problemlerine karşı diğer ebeveynlerin yaklaşımını içeren görüşleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Tek Ebeveynli Çocukların Problemlerine Karşı Diğer Ebeveynlerin Yaklaşımı

Tek Ebeveynli Çocukların Problemlerine Karşı Diğer Ebeveynlerin Yaklaşımı			
Tema	Alt Tema	Kodlar	f
Tek Ebeveynli Çocukların Problemlerine Karşı Diğer Ebeveynlerin Yaklaşımı	Çocuklarına rehberlik	Uzmana (pdr, öğretmen vb.) danışma	2
	Çocuklarından beklentileri	Hoşgörülü ve empati ile yaklaşma	12
		Ebeveynleriyle ilgili arkadaşına soru sormama	4
		Arkadaşı ile daha çok vakit geçirme	1
		Paylaşımcı olma	1

Tablo 4'te tek ebeveynli çocukların yaşadığı davranış problemleri karşısında ailelerin çocuklarına karşı yaklaşımları, çocuklarından beklentileri ve kendi çocuklarına rehberlik şeklinde iki alt temaya ayrılmıştır. İki ebeveyn çocuklarının nasıl davranması gerektiği konusunda sınıf öğretmeninden, rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisinden destek alacaklarını belirtmiştir. K14, *"Kızım öyle bir durum yaşamadı ama bunu öğretmeni ile birlikte çözmesi için yönlendiririm diye düşünüyorum."* şeklinde ifade etmiştir.

Çocuklardan beklentiler alt temasında K3, *"Ben ona sadece anne ve baba ile ilgili bir sey konuştuğunda paylaştığında dinleyici olmasını tavsiye ederim. Çok yorum yapmamasını, onu çok incitecek şeyler söylememesini babası yoksa sürekli babasından annesi yoksa annesinden çok bahsetmemesini öğütlerim ama eğer paylaşmak isterse arkadaşını çok yoruma yer vermeden dinlemesini tavsiye ederim."* demiştir. On iki ebeveyn çocuklarından, boşanmış ebeveynlerin çocuğu olan arkadaşlarına karşı hoşgörülü ve anlayışlı davranması gerektiğini beklemektedirler. K20 şu cümle ile ifade etmiştir; *"Çocuğumla bu konu hakkında önceden konuşurum bir ön bilgilendirme yaparım kendi ailemizle onla ailesinin arasındaki farktan bahsedebilirim yaşına uygun olarak ve ona karşı daha anlayışlı hoşgörülü olmasını beklerim ben de bu konuda öyle davranırım..."*

Ebeveynler, çocuklarının empati ile yaklaşımları gerektiğini vurgulamışlardır. K10, “... ben kızımın anlayışlı olmasını karşı tarafla empati kurmasını isterim bunu zaten kuzeninde yaşıyor yakinen çocuk bazen kendisinde yokluk hissediyor eksiklik hissediyor ben de o yüzden kızımın empati kurmasını ve onu anlamaya çalışmasını istiyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

K7, “...ona farklı olduğunu hissettirmek sizin sen farklısın, tek ebeveynle sahipsin gibi bir yaklaşımdan ziyade onunla vakit geçirmekten keyif alan gerçekten onu seviyorsa gerçekten arkadaşıyla vakit geçirmekten keyif alıyorsa onunla geçireceği vakti arttırdım onun özel olduğunu ona arka planda anlatırdım ki çocukların kalbi gerçekten çok güzel o yine arka planda arkadaşına hissettirmeksizin ona yaklaşımını dengeler ve düzenler ve normal arkadaşlarından daha hassas yaklaşırdı diye düşünüyorum.” diyerek çocuğun arkadaşı ile geçireceği vaktin daha fazla olabileceğini belirtmiştir.

Tema 4: Tek Ebeveynli Çocuk İle Arkadaşlığa Bakış Açısı

Ebeveynlerin, tek ebeveynli çocuk ile arkadaşlığına bakış açısını içeren görüşler tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Tek Ebeveynli Çocuk ile Arkadaşlığa Bakış Açısı

Tek Ebeveynli Çocuk İle Arkadaşlığa Bakış Açısı			
Tema	Alt Tema	Kodlar	f
Tek Ebeveynli Çocuk İle Arkadaşlığa Bakış Açısı	Arkadaşlık etmesini destekleyen tutumun nedenleri	Normal bir durum olarak görme	3
		Çocukların özel durumuna destek	2
		Kendi çocuğunun mutluluğu	1
		Hayat tecrübesi olarak kurulan arkadaşlık	1
	Arkadaşlık etmesine karşı olan tutumun nedenleri	Aile birliği eksikliği	1
		Akran zorbalığı	4
Koşullu arkadaşlık		Duygusal patlamalar	1

Tablo 5’te ebeveynlerin, çocuklarının, tek ebeveynli ailelerin çocukları ile arkadaş olmalarına karşı tutumlarını değerlendirdiğimizde, üç alt temaya

ulaşılmıştır. Arkadaş olmasını destekleyen tutum altında dört tane kod bulunmaktadır. Üç ebeveyn bu çocukların başına gelen durumu herkesin başına gelebilecek normal bir durum olarak belirtmiştir. K8, *“Hiç öyle negatif bir bakış açım yok sonuçta çok fazlada böyle şey var kesinlikle olamaz gibi bir tavrım yok ama çocuğuma karşı gelecek olumsuz davranışlara karşı onu bilgilendiririm.”* demiştir. K5 kendi çocuğu mutlu ise istediği gibi arkadaşlık kurabileceğini söylemiştir ve şöyle ifade etmiştir: *“Ailemiz olarak hiç böyle bir şey düşünmüyoruz, hiç kasmıyoruz. Nasıl rahatsa, nasıl mutluyrsa. Bu bizim için problem değil.”*

K7 ve K12 bu çocukların özel durumlarına destek sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. K12 *“Olması gerektiğini düşünüyorum o çocuğun bu topluma kazandırılması gerekiyor bizim de başımıza ileriki dönemde ne geleceğini bilmediğimiz için onunla arkadaşlığını dostluğunu ilerletmesi gerektiğini ve arkadaş olarak ona destek olması gerektiğini düşünüyorum.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

K13 arkadaşlık etmesine karşı olduğu görüşünü savunmuş ve şöyle demiştir: *“Tek ebeveynle bir çocukla arkadaş olmasını istemem bencillik mi bilmiyorum ama aile ortamında sevgi ile büyüyen çocukla tek ebeveyn çocukla çocukta sevgiyle büyüyebilir ama bir taraflarının hep eksik olacağını düşünüyorum. Kendi çocuğumun tek ebeveynli bir çocukla arkadaşlık etmesini istemem.”*

Kendi çocuğuna zarar vermeme koşuluyla arkadaşlık edebileceğini düşünen velilerden dört tanesi kendi çocuklarının akran zorbalığına maruz kalmama koşulu ile arkadaşlık edebileceğini söylemiştir. K19, *“Sadece tek ebeveynli olduğu için bir sınır koyacağımızı düşünmüyorum eğer çocukta bizim kendi çocuğumuzun gelişimini olumsuz etkileyecek bir faktör varsa o zaman sınır koyarız ama sadece tek ebeveynli olduğu için onu etiketlemek istemiyorum.”* diye görüşünü belirtmiştir. K11 de kendi çocuğunun, tek ebeveynli çocuğun duygusal patlamalarından etkilenmediği sürece arkadaşlık etmesine karşı olmadığını *“tek ebeveynli bir çocukla arkadaş olabilir. Çocukta aşırı duygusal patlamalar yoksa zaten doğal yollardan arkadaşlıklar gelişir. Aynı ortamdalarsa ona da benim müdahalem olmaz.”* şeklinde belirtmiştir.

Tema 5: Çevreye Adaptasyonu Kolaylaştırmada Öneriler

Tek ebeveynli çocukların çevreye adaptasyonunu kolaylaştırmasına ilişkin öneriler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Çevreye Adaptasyonu Kolaylaştırmada Öneriler

Çevreye Adaptasyonu Kolaylaştırmada Öneriler			
Tema	Alt Tema	Kodlar	f
Çevreye adaptasyonu kolaylaştırmada öneriler	Öğretmen Desteği	Sınıf öğretmeninin süreci yönetmesi	8
		Çocuğu sosyal aktivitelere yönlendirme	1
	Ebeveynlere düşen görevler	Aile katılım etkinliklerinde hassasiyet	5
		Tek ebeveyne psikolojik ve sosyal destek	1
		Boşanma aşamasında çocukla açık iletişim	1
	Okul yönetimi ve PDR desteği	Rehber öğretmenin yönlendirmeleri	5
		Diğer çocukların bilgilendirilmesi	4
		Veli ile iş birliği	1
	Yerel Yönetimlerin Desteği	Boşanan ebeveynlere eğitim	1
		Sosyal sorumluluk projeleri	1

Tablo 6'da tek ebeveynli çocukların topluma adaptasyonları için, ebeveynlerin görüşleri alınmış, dört alt temaya ulaşılmıştır. Bunlar “Öğretmen desteği”, “ebeveynlere düşen görevler”, “okul yönetimi ve PDR desteği”, “yerel yönetimlerin desteği” şeklinde belirtilmiştir. Öğretmenin desteği, sınıf öğretmeninin süreci yönetmesi, sınıf öğretmeninin çocuklar arasında ayırım gözetmemesi ve boşanmış ebeveyne sahip olan çocuğun, sosyalleşmesi için çocuğun öğretmen tarafından sosyal aktivitelere yönlendirilmesi şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılar arasından sekiz ebeveyn sınıf öğretmeninin süreci yönetmesine dair görüş bildirmiş, K11, “*Daha hoşgörülü yaklaşılmalı mutlaka sınıf öğretmeni yardımcı olmalı ilkökul gibi çağlar, çocuğun çok etkilendiği yaşlardır bir de anne baba etkinliği bu konularda hassas olunmalı, herkes aynı şartlara sahip olamıyor.*” demiştir.

Ebeveynlere düşen görevler alt teması altında, “tek ebeveyne psikolojik ve sosyal destek”, “aile katılım etkinliklerinde hassasiyet” ve “boşanma aşamasında çocukla açık iletişim” kodlarına ulaşılmıştır. Dört ebeveyn, anne baba etkinliklerindeki hassasiyete değinmiş, K16 da bunu şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Eksik olan ebeveynin, anne mi baba mı onu belirleyip hangi ebeveyn yok ise öğretmenin bir etkinlik sırasında o ebeveyn grubunu çağırması gerektiğini düşünüyorum.*” Okul yönetimi ve PDR desteği alt temasında, “rehber

öğretmenin yönlendirmeleri”, “diğer çocukların bilgilendirilmesi”, “veli ile iş birliği” şeklinde kodlar çıkarılmıştır. K6, “*Bunlarla ilgili konferans sınıfta öğretmen veya rehberlik öğretmeni tarafından ara sıra verilmeli. Konferansta ‘bu arkadaşlarınız böyle olabilir bunlar için şu önerileri veriyoruz arkadaşlarınızı ayırmayın, yanınızda bu tarz konuşmalar olabilir.’ demiştir.* K8, “*(...) yani diğer çocukların, bütün çocukların bilgilendirilmesi lazım. Bakış açısının normalleştirilmesi lazım zaten toplum olarak da böyle bir bakış açımız var. Yani zaten toplu olarak da böyle bir eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir. K20 de çocuğa yardımcı olabilmek için, veli ile sürekli iletişimde olunması gerektiğini söylemiştir. Yerel yönetimlerin desteği alt temasında, K7 ve K15 boşanan ebeveynlere eğitim ve sosyal sorumluluk projeleri ile yerel yönetimlerin destek vermesi gerektiğini savunmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, genel olarak tek ebeveynli çocuklara karşı diğer ebeveynlerin bakış açılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. On sekiz ebeveyne, tek ebeveynli çocuklar ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Tek ebeveynli çocukların bazı avantajları ve dezavantajlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, tek ebeveynli çocuklar daha bağımsız olabilirler ancak aynı zamanda daha fazla sorumluluk almak zorunda da kalabilirler. Bu çalışmada az da olsa bazı avantajlar dile getirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre tek ebeveyne sahip olan çocukların dezavantajlarının daha fazla olacağını söylenebilir. Ebeveynler, en büyük dezavantajı aile birliğinin eksikliği ve çocuklardaki istenmeyen davranışlar olarak görmüşlerdir. Diğer araştırmalarda da tek ebeveynli ailelerin çocuklarının, ergenlik döneminde dışsal davranış sorunlarına yol açan eksik aile yapısı nedeniyle sıklıkla zorluklarla karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir (Fu, 2023; Mahmood ve Sangeetha, 2023). Avantajları konusunda ebeveynlerin ortak bir görüşüne rastlanmamıştır. Bu sonuçlardan anlaşılabacağı üzere tek ebeveyne sahip olmanın çocuklar üzerindeki etkileri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin oluşmasında pek çok değişken etkili olmaktadır. Ortak görüş ise bu çocukların çeşitli derecede etkilendiğidir. Bu etkiler her ne kadar olumsuz anlamda ele alınsa da huzursuz ve çatışmalı bir aile ortamından uzaklaşması çocuk için nispeten olumlu bir etki olarak görülmektedir (Bee ve Boyd 2009). Nitekim Aslantürk’ün (2017) yapmış olduğu araştırma sonuçlarına

göre tek ebeveynli bir aileye sahip olmanın duygusal etkileri “mutluluk”, “rahatlama”, “eksiklik hissi”, “güven problemi ve endişe”, “üzüntü” ve “suçluluk” şeklinde belirlendiği görülmüştür. Buradan yola çıkarak tek ebeveynli aileye sahip olmaya ilişkin oluşan duyguların sadece olumsuz duygulara neden olmadığı ifade edilmekle birlikte mevcut araştırmanın sonuçları ile paralel sonuçlar taşımaktadır.

Araştırmada ebeveynler dezavantaj olarak daha çok aile birliğinin eksikliğini ifade etmişlerdir. Bu sonucun aksine McGurk ve Glachan (1987) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre boşanma sonucu tek ebeveynli yaşamını sürdüren çocukların boşanma sonrasında birlikte yaşamadığı ebeveynini de ailesinin bir ferdi olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Tek ebeveynli çocukların sahip olabileceği problemler ile ilgili ebeveynlerin görüşleriyle ilgili çıkan sonuçlara göre pek çok probleme değinilmiştir; ancak ebeveynlerin ortak görüşleri çocuğun şımarık olması/bencil olması ve çocukların kendilerini dışlanmış hissetmesi şeklinde olmuştur. Akademik başarı düşüklüğü de çocuğun hayatını olumsuz yönde etkileyebilecekler arasında görülmüştür. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip olan çocukların öz saygı ve ruh sağlığına ilişkin karşılaştırmalı olarak incelendiği araştırmalar sonucunda boşanmış aile çocuklarının anksiyete, depresyon, sosyal sorunlar, dikkat sorunları ve somatik yakınma düzeyinin boşanmamış ailelerin çocuklarına oranla daha yüksek çıkmıştır (Amato ve Cheadle, 2005; Kasuto, 2017). Çocukların akademik performanslarının iki ebeveynli aileye ve tek ebeveynli aileye sahip olma durumuna göre karşılaştırmalı olarak incelenen çalışmada özellikle okula devamlılık konusunda tek ebeveynli çocukların iki ebeveynli aileye sahip çocuklara kıyasla daha dezavantajlı olduğu görülmüştür (De Lange vd., 2014). Garriga (2010), tek aile yapısının çocukların eğitim hayatında önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Tek aileye sahip olan çocukların okula daha geç kaldıklarını ve bu durumun akademik yaşantılarına etki ettiğini ifade etmiştir. Bu durumun oluşmasında boşanma veya ayrılık yaşadığında ebeveynlerin ruhsal olarak etkilenmesi, depresyona girmesi nedeniyle diğer insanlarla iletişimin zayıflaması, arkadaş ilişkilerinin zayıflayarak arkadaşlarını kaybetmeleri veya yeni arkadaş edinmekte zorluklar yaşamaları, dolayısıyla sosyal yaşamdaki bağlarını kaybetmeleri neden olmaktadır. Bu ise doğal olarak çocukların eğitim yaşantısına da olumsuz bir şekilde yansımaktadır

çünkü iletişim kurmakta sıkıntı yaşayan ebeveynler çocuğun okuluyla ve öğretmeniyle de iletişim kurmakta zorlanabilmektedirler (De Lange vd., 2014).

Ebeveynlere göre tek ebeveyne sahip çocukların dezavantajları konusunda ebeveyn eksikliğine yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Benzer bir çalışmada katılımcılar ikinci bir ebeveyn figürünün yokluğunun çocuklarda rol açısından bir eksiklik yarattığına ilişkin görüş belirtmişlerdir (Nixon vd., 2012). Yine yapılan bir araştırmada tek ebeveyne sahip çocukların genel olarak mutsuz, üzgün ve sinirli olduğunun yanında ebeveyn eksikliği duygusunu da yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveynin kadın olduğu ailelerde baba rolünü ve otoritesini en büyük erkek kardeşin aldığını, ebeveynin erkek olduğu ailelerde ise anne rolünü kız kardeşin alarak eğer anne çalışıyorsa kız çocuğunun diğer kardeşleriyle ilgilendiği de belirtilmiştir (Demir ve Çelebi, 2017). Bu durum çocuklarda rol karmaşasına da neden olabilmektedir. Bununla birlikte boşanma veya ayrılık sürecinde ebeveynler duygusal olarak kendilerini ortaya koyarak çocuklarına daha bağımlı bir tavır sergileyebilmektedir. Bu durumu gören çocuklar ise aile içinde daha fazla sorumluluk almakta, güçlü olmak zorunda hissetmesine neden olabilmektedir (Afifi, 2003).

Tek ebeveynli çocukların yaşadıkları problemleri karşısında diğer ebeveynlerin kendi çocuklarından beklentileri ve çocuklarını yönlendirmeleri konusunda görüşleri alınmıştır. Çoğu ebeveyn çocuğunu yönlendirme ile ilgili uzmana danışılması gerektiğini belirtmiştir. Çocuklarını yönlendirirken çocuklarına, anlayışlı ve hoşgörülü olma, çocuklarının kendi aile hayatlarından çok bahsetmemeleri gerektiği şeklinde önerilerde bulunduklarını belirtmişlerdir. Tek ebeveynli çocukların adaptasyonu için ise öğretmenden beklentiler, ebeveynlere düşen görevler, okul yönetimi ve psikolojik danışma ve rehberlik biriminden beklentiler ile yerel yönetimlerden beklentiler şeklinde ebeveynlerin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. En büyük destek sınıf öğretmeninden beklenmektedir. Ayrıca aile katılımı etkinliklerinde hassasiyet, diğer çocukların bilgilendirilmesi ve rehber öğretmenin vereceği destek eğitimleri de ebeveynlerin ortak noktada bulunduğu görüşler arasındadır. Çocukların bu hayatta duygusal olarak yardım ve destek alabileceği ve danışmanlık kaynağı olarak görülen kişiler ebeveynlerdir. Aile birliğinin dağılması sonucunda bu ebeveynlerden birinin eksikliğinin

yanında, bu kaynakların da eksikliği söz konusu olmaktadır. Buna ek olarak çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyni çalışmak zorunda olduğu için çocuğa yeterince zaman ayıramamaktadırlar bu da çocuğun ebeveyn desteğinden mahrum kalması demektir (Amato, 1993). Çocuğun bu destekten mahrum kalması ve tek ebeveynli aile ortamına sağlıklı uyum sağlayamaması çocuk-ebeveyn iletişimini ve çocuğun gelişimini olumsuz etkilediği gibi çocuğun eğitim hayatına da tesir etmektedir (Dolto, 1998; Şanal-Güngör, 2020). Dolayısıyla ebeveynlere bu zor süreçte adaptasyonu kolaylaştırıcı eğitim ve rehberlik hizmetinin desteği önemli görülmektedir. Tek ebeveynlerin yanı sıra okullarda çocuklara da rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gereken destek sağlanmaktadır. Alabay'ın (2020) yapmış olduğu araştırmada okul öncesi öğretmenlerin tek ebeveynli ailelerden gelen çocuklara destek için gerçekleştirdikleri stratejilerin başında *“ailelerle rutin görüşmeler”*, *“aileyi/ çocuğu uzmana yönlendirme”* ve *“durum ile ilgili çocuk ile konuşma”* stratejileri gelmektedir. Altunbulak ve Aydoğan'ın (2015) boşanmış ve iki ebeveynli aileye sahip olan çocukların örneklem olarak alındığı çalışmada, boşanmış aileye sahip olan çocukların karşılaştıkları olumsuz durumların çözümünde sadece okul rehberlik servislerinin değil, aynı zamanda sınıf öğretmenlerinin de boşanmış ailelerin çocuklarının karşılaştığı olumsuzlukların çözümünde önemli rolü bulunduğu ifade edilmektedir. Bu sebeple hem sınıf öğretmenleri hem de okul rehberlik öğretmenlerinin bu konu hakkında eğitim almaları önemli görülmektedir. Araştırmalardan elde edilen bu sonuçlar mevcut araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Ebeveynler, çocuklarının, boşanmış ebeveyne sahip olan ailelerin çocukları ile yakın arkadaşlık etmesi konusundaki çoğunlukla bunun hiçbir probleme yol açmayacağını belirtmişlerdir. Tek ebeveynli bir ailede yaşamanın getireceği zorluklar var olmakla birlikte her ailenin dinamikleri ve öyküsü farklıdır. Çevre desteğinin çok önemli olduğu düşünüldüğünde, diğer ebeveynlerin tek ebeveynli çocuğa karşı ön yargı içermeyen, sahiplenici bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Nitekim ebeveynler arasında tek ebeveynli çocuklara karşı daha destekleyici ve empatik bir bakış açısı da bulunmaktadır. Birçok ebeveyn, tek ebeveynli ailelerin zorluklarla başa çıkmak için büyük bir çaba gösterdiğini ve çocuklarını sevgiyle büyütmek için ellerinden geleni yaptıklarını anlamaktadır. Bu ebeveynler, tek ebeveynli çocukları olan ebeveynlerin

cesaretini takdir etmekte ve destek vermektedirler (Yurduşen, 2015). Bennett ve Jamieson (1999) araştırmalarında, dört farklı erkek ve kadından oluşan ebeveyn grubuna (evli, boşanmış, üvey ve hiç evlenmemiş ebeveynler) ilişkin algıları genel olarak erkek ve kadınlarda karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bağımsız bir grup tasarımı kullanarak, evli ebeveynlerin algılarının diğer grupların algılarından daha olumlu olma eğiliminde olduğunu bulmuşlardır. Hiç evlenmemiş olanlar ise en az olumlu algılanma eğilimindedir. Genel olarak, annelerin algıları babalarinkinden daha olumludur. Yine yapılan bir araştırmada ailelerin, tek ebeveynli ailelere karşı okul sistemi içinde olumlu tutumlara sahip olduğu belirtilmiştir. Bu tutuma sahip olmada tek ebeveynlerin hayatlarının birçok boyutta daha zorlu olduğu algısıyla tetiklenen bir empati duygusundan kaynaklanması söz konusu olabilir (Díaz Serrano ve Flamand, 2020).

Tek ebeveynli aileye sahip olan çocuklar, toplumda kimi zaman dışlanmaktadır. Bunun yanında sadece çocuk değil ebeveynler de bu duruma maruz kalmaktadır. Bunun için kamuoyunda tek ebeveynli aileye sahip olmanın normal bir durum olduğu konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının tek ebeveynli ailelerin yaşadığı sorunlar ve bu durumun çocuk üzerindeki etkisine dair farkındalık çalışması bulunmaktadır. Burada bu çalışmaların özellikle boşanmaların fazla olduğu bölgelerde artırılması sağlanabilir. Buna ek olarak bu bireyler ekonomik olarak da zorluk yaşamaktadır. Evde tek çalışan kişi olarak hem çocuğuna yeterli zaman ayıramamakta hem de finansal olarak sıkıntılar yaşamaktadır. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulanan birtakım destekler mevcuttur. Dar gelirli ve mesleki eğitim imkânlarından yeterince yararlanamamış tek ebeveyn olan kadınlar, kendi imkânları doğrultusunda gelirlerini arttırabilmek için sermaye ve eğitim desteği veren vakıflar, dernekler, sanayi, ticaret ve esnaf odaları, kooperatiflerden yardım alabilirler. Örneğin; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kadın girişimcilere geri ödemesiz kredi vermektedir. Kadınlara yoksulluk nafakası verilmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü [ASAGEM], 2011).

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) Aktif İşgücü Hizmetleri kapsamında kadınlara yönelik İşbaşı Eğitim Programları (İEP), Girişimcilik Eğitim Programları (GEP) ve Mesleki Eğitim Kursları (MEK) uygulanmaktadır. Belediyeler, meslek edindirme kursları aracılığıyla kadınlara yönelik meslek edindirme ve geliştirme kursları düzenlemektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlükleri aracılığıyla kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik olarak eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi konularda destek sağlamaktadır. Her geçen gün tek ebeveynli aile sayısının arttığı göz önünde bulundurulduğunda verilen bu desteklerin yeterli olduğu söylenemez. Ayrıca tek ebeveynli ailelere sağlanan bu desteklerden bu ailelerin yeterli bilgisi bulunmamaktadır. Bunun için uygulanan desteklerin daha da geliştirilerek medya aracılığıyla tanıtılıp daha fazla tek ebeveynli ailelere ulaşılması sağlanabilir. Bununla birlikte çalışan bireylere esnek çalışma saatleri uygulanabilir. Çocukların bakımı konusunda ise yine devlet olarak kreş veya bakım evinden ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanabilir. Ayrıca finansal desteğin yanında tek ebeveynli ailedeki bireylere ve çocuklara psikolojik destek de sağlanabilir. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmet Merkezlerinde eğitim ve danışmanlık birimlerinde bireysel danışmanlık ve aile danışmanlığı hizmetleri verilmektedir (ASAGEM, 2011). Bu hizmetlerden tek ebeveynli ailelerin haberdar olması sağlanabilir. Bu araştırmanın birtakım sınırlılıklar da mevcuttur. Bu araştırma görüşülen 18 ebeveyn ve araştırmada sorulan sorularla sınırlıdır. Dolayısıyla gelecek araştırmalar için daha fazla ebeveyne ulaşılarak nicel veya karma desende araştırmalar da planlanabilir.

KAYNAKÇA

- Afifi, T. D. (2003). 'Feeling caught' in stepfamilies: Managing boundary turbulence through appropriate communication privacy rules. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(6), 729-755. <https://doi.org/10.1177/0265407503206002>
- Agayon, A. J., R. Agayon, A. K., T. Pentang, J. (2022). Teachers in the new normal: Challenges and coping mechanisms in secondary schools. *Journal of Humanities and Education Development*, 4(1), 67-75. <https://doi.org/10.22161/jhed.4.1.8>
- Akkaya, B. (2021). The analysis of metaphorical perceptions of teachers related to teachers in terms of teaching approaches they adopt. *Journal of Education and Learning*, 10(5), 109. <https://doi.org/10.5539/jel.v10n5p109>
- Alabay, E. (2020). Boşanma sonrası oluşan tek ebeveynli aile çocukları: Okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(27):852-863. <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.335>
- Al-Hasnawi, A. (2007). A cognitive approach to translating metaphor. *Translation Journal*, 11(3). <https://translationjournal.net/journal/41metaphor.htm>.
- Altunbulak, C., Aydoğan, İ. (2015). İlköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları ve okulda karşılaştıkları problemlerin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 75-102.
- Amato, P. R. (2007). Parental divorce and the wellbeing of children: A meta analysis. *Psychological bulletin*, 110: 24-46. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- Amato, P. R., Cheadle, J. (2005). The long reach of divorce: Divorce and child well-being across three generations. *Journal of marriage and family*, 67(1), 191-206. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00014.x>
- Amato, P. R., Keith, B. (1991). Parental Divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>.
- Amato, P. R., Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 110(1), 26.
- Anisah, A. S. (2011). Pola asuh orang tua dan implikasinya terhadap pembentukan karakter anak. *Jurnal Pendidikan UNIGA*, 5(1), 70-84.
- Aral, N., Sağlam, M. (2012). Ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklar ile ebeveynleri ile birlikte yaşayan çocukların duygularının cinsiyete göre incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 72-85.
- Aseltine Jr, R. H. (1996). Pathways linking parental divorce with adolescent depression. *Journal of Health and Social Behavior*, 133-148.
- Aslantürk, H. (2017). Tam aileye ve tek ebeveynli aileye sahip üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin karşılaştırılması.[Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

- Aydiner Boylu, A., Öztop, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi* 19(19), 207-220 <https://doi.org/10.17233/se.37916>
- Barajas, M. S. (2011). Academic Achievement of Children in Single Parent Homes: A Critical Review, *The Hilltop Review*, Vol. 5, Issue 1, Article 4.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bee, H., Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (1. Basım). (Çev. Gündüz, O.) İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Bennett, M., and L. Jamieson (1999). Perceptions of parents as a function of their marital status and sex, *Infant and Child Development*, 8, 149-154.
- Boylu, A. A., Öztop, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: sorunlar ve çözüm önerileri, *Sosyoekonomi*, 19/19, 207-220. <https://doi.org/10.17233/se.37916>
- Castro Martín, T., Puyuelo, M. S. (2014). La transformación de las familias en España desde una perspectiva socio-demográfica. *Informe FOESSA*.
- Chen, E. (2006). The interaction between single mother's living arrangements and welfare participation. *Journal of policy analysis and managements*, 19: 93-117. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6688\(200024\)19:1<93::AID-PAM6>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6688(200024)19:1<93::AID-PAM6>3.0.CO;2-X)
- Child, L. (2003). Routes to children's economy recovery after discovery after divorce: are Cohabitation and Remarriage Equivalent? *American Sociology Review*, 65, 560-580.
- Çalışkan, M. N. (2020). *Tek çocuklu ailelerde ebeveynlik stresinin psikolojik esneklik ve eş desteği* <http://hdl.handle.net/20.500.12575/73140>
- Çetinkaya, B. (2004). *Ruhsal açıdan sağlıklı aile sağlıklı çocuk*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dave, T. (2000). Parent-Child Relationships and parent Satisfaction with living arrangement when Adult children live at Home. *Journal of marriage and the family*, 53: 13-27.
- Dawson, B., Trapp, R. G. (2001). Probability related topics for making inferences about data. *Basic Clinical Biostatistics. Lange medical Books/McGraw-Hill Medical Publishing Division*, 5(2), 69-72.
- De Lange M, Dronkers J, Wolbers MH, 2014. Single-parent family forms and children's educational performance in a comparative perspective: Effects of school's share of single-parent families. *School Effectiveness and School Improvement*, 25, 3, 329-50. <https://doi.org/10.1080/09243453.2013.809773>
- Demir, S., Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.333891>
- Demirbilek, M. (2013). *Tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi (İstanbul ili Sancaktepe örneği)*. (Tez No. 327666). [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Demirel, B., Buz, S. (2021). Tek ebeveynli hanelerdeki kadınların rol ve sorumluluklarındaki değişimler ve deneyimledikleri güçlükler. *Akademik Hassasiyetler*, 8(17), 157-192.
- Desy, D. (2015). Pola Asuh Orang Tua Tunggal Dalam Mendidik Agama (Islam)(Studi Kasus Di Desa Rejosari Kecamatan Kalikajar Kabupaten Wonosobo). *Jurnal Pendidikan Agama Islam*, 12(1), 75-94. <https://doi.org/10.14421/jpai.2015.121-06>
- Diaz-Serrano, Luis., Flamand, Sabine. (2020). Attitudes towards single parents' children in private and state-dependent private schools: experimental evidence. *SERIES*. 14. 10.1007/s13209-023- 00281-3.
- Dolto, F. (1998). *Çocuk ve boşanma: sorunlar, öneriler ve çözüm yolları*. Kontiki Yayıncılık.
- Duvall, E. M., Miller, B. C. (1985). *Marriage and Family Development*. Harper Collins Publisher.
- Ermisch, J.F. ve Francesconi, M. (2001). Family structure and children's achievement. *Journal of Population Economics*, 14, 249–270. <https://doi.org/10.1007/s001480000028>
- Erürker, B. (2007). *Tam aileye ve parçalanmış aileye sahip 5-6 yaş çocuklarının bilişsel işlevlerinin karşılaştırılması* (Tez No. 227261). [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Fagan, C., Urwin, P., Melling, K. (2006). *Gender inequalities in the risks of poverty and social exclusion for disadvantaged groups in thirty European countries*, Office for Official Publications of the European Communities.
- Feyzioğlu, S., Kuşcuoğlu, C. (2011). Tek ebeveynli aileler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26 (26) , 97-110 .<https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21103/227270>
- Fu, Y. (2023). The Impact of Single-parent Families on Children's Externalizing Behaviour. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 180, p. 02013). EDP Sciences.
- Garriga Alsina, A, 2010. *Consequences of parental divorce and family structure on children's outcomes in European societies: individual, cohort and country explanations*. Erişim tarihi, 10.07. 2023. Erişim Adresi, <http://www.tdx.cat/handle/10803/7256> .
- Gedik, E. (2018). "Single mothers doing family: Re-Forming traditional family in Turkey". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 21(1). 71101.
- Gladding, S.T. (2012). *Aile terapisi: tarih kuram ve uygulamaları*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Gupta, A., Kashyap, S. (2020). Growing up in a Single Parent Family; A Determining factor of Adolescent's Well-being. *Advanced Journal of Social Science*, 7(1), 138-144.
- Güngör, A. (2023). Tek ebeveynli aileler: sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1154433>
- Hilton, J. M., Devall, E. L. (1998). Comparison of parenting and children's behavior in single-mother, single-father, and intact families. *Journal of Divorce and Remarriage*, 29(3-4), 23-54.

- Jalaluddin. (2010). Psikoloji agama: Sebuah pengantar. Jakarta: Raja Grafindo Persada
- Kasuto, M. (2017). *Boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve ruh sağlığı değişkenlerinin incelenmesi* (Tez No.475939) {Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi}. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Linsel, E and Roth, A. (2008) One-parent households and achievement: economic and behavioral explanation of a small effect. *Sociology of Education*, 65(1): 48-65.
- Losa, T. J., Boham, A., Harilama, S. (2016). Pola komunikasi ibu single parent terhadap pembentukan konsep diri anak di kelurahan tingkulu. *Acta Diurna Komunikasi*, 5(2), 1-6.
- Mabuza, N., Thwala, S. K., Okeke, C. I. O. (2014). Single parenting and its effects on the psychosocial development of children in Swaziland. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 2252-2262.
- Mahmood, S. R. S., Sangeetha, N. (2023). Students From Single-Parent Households: Their Issues and Challenges. *Asian Social Work Journal*, 8(4), e00252-e00252.
- McGurk H., Glachan, M. (1987). Children's conception of the continuity of parenthood following divorce. *J. Child Psychol. Pscyhiat.* 28, 3, 427-35.
- Mcloyed, N. (2004). Female-Headed parent families comparison with dual parent households on restaurant and convenience food usage. *Journal of Consumer Marketing*. 11(4): 41-45
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma. Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. Turan, S.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M.B., Huberman, A. M. (1994), *Qualitive data analisis. international educational and professional publisher*. Thousand Oaks London New Delhi: SAGE
- Morrison Gutman, L., McLoyd, V. C., Tokoyawa, T. (2005). Financial strain, neighborhood stress, parenting behaviors, and adolescent adjustment in urban African American families. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4), 425-449. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2005.00106.x>
- Morrison, D. R. (2000). The costs of economic uncertainty: Child well-being in cohabiting and remarried unions following parental divorce. In *annual meetings of the Population Association of America, Los Angeles, CA*.
- Nixon, E., Greene, S., Hogan, D. M. (2012). Negotiating relationships in single-mother households: Perspectives of children and mothers. *Family Relations*, 61(1), 142-156. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00678.x>
- Oams, Y. (2002). Post-Divorce Family Relationships as mediating factors in the consequences of divorce for children. *Journal of Social Issues*, 35 (4): 79-95. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1979.tb00814.x>

- OECD (2020). *Social policy division*. Directorate of Employment, Labour And Social Affairs, Children in Families, Family Database. <http://www.oecd.org/els/family/database>.
- Ortese, J. (1998). Factors related to the social competence of children in single parent families. *Journal of Divorce*, 11 (3) (4): 49-66
- Özer, A. G., Öztürk, M. (2022). *Yeni sosyal risk grubu: tek ebeveynli aileler ve sorunları* The new social risk group: Single parent families and their problems. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 222-237 <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.10>
- Pagano M, Gauvreau. Sampling Theory. Duxbury Press,1993, 46972.
- Park, H. (2007). Single Parenthood and Children's Reading Performance in Asia. *Journal of Marriage and Family*. 69(3), 863-877. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00410.x>
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. Bütün, M. ve Demir, S. B.). Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Salami, (2008). *Childbearing in Kid and Social Consequences of Teen Pregnancy*. Washington DC: Urban Institute Press.
- Sandefur, Metanaham and Wojkiewier (2009). *Child and Single Parents in Adolescence*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Sangeet, O., Singh, S. (2022). Experiences of single-parent children in the current Indian context. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 11(7), 3790-3794.
- Schaefer, D. (2002). The challenges of single parents, evidence from panel data. *American Economic Review*, 88 (8), 608-627.
- Schleider, J. L., Chorpita, B. F., Weisz, J. R. (2014). Relation between parent psychiatric symptoms and youth problems: Moderation through family structure and youth gender. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42, 195-204.
- Stack, R. J., Meredith, A. (2018). The impact of financial hardship on single parents: An exploration of the journey from social distress to seeking help. *Journal of family and economic issues*, 39, 233-242.
- Stadelmann, S., Perren, S., Groeben, M., Von Klitzing, K. (2010). Parental Separation and Children's Behavioral/Emotional Problems: The Impact of Parental Representations and Family Conflict. *Fam Process*, 49(1), 92-108. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2010.01310.x>.
- Stephenes, A. (2006). *Growing up with a Single Parent: What Hurts, What Helps*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2007.
- Şanal-Güngör, B. (2020). *Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşla bağlanma düzeylerinin incelenmesi*. (Tez No.

- 630546) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya Uygulaması)*, (Tez No.190182) [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi].YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). *Tek ebeveynli aileler*, https://aep.aile.gov.tr/media/gf5diwni/01_07_tek-ebeveynli-aileler. Adresinden elde edilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. (2022). İstatistiklerle Aile 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2022-49683> adresinden elde edilmiştir.
- Wajim, J. (2020). Single parenting and its effects on the development of children in Nigeria. *International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*, 7(04), 5891-5902. <https://doi.org/10.18535/ijsshi/v7i04.02>
- Widmer, E. D. (2016). *Family configurations: A structural approach to family diversity*. Routledge.
- Yavuzer, H. (1993). *Ana Baba ve Çocuk*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Tıpkı Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (Vol. 5). sage.
- Yurduşen, S. (2015). Ebeveyn kaybı ve kardeş doğumunun kendilik psikolojisi üzerine etkisi. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*,2(2). <https://doi.org/10.31682/ayna.470666>